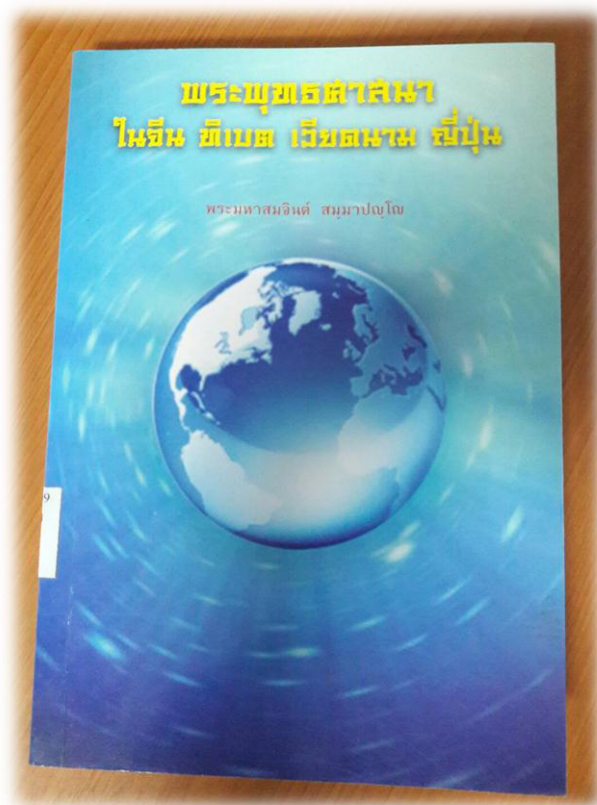

บทวิจารณ์หนังสือ
พระพุทธศาสนาในจีน ทิเบต เวียดนาม ญี่ปุ่น
: มองผ่านงานพระศรีคัมภีรญาณ (สมจินต์ สมมาปญโญ)

คณาจารย์หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ*

๑. บทนำ

พระพุทธศาสนาในจีน ทิเบต เวียดนาม ญี่ปุ่น เป็นงานที่พระเดชพระคุณพระศรีคัมภีรญาณ เรียบเรียงจากข้อมูลตำราภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในแต่ละประเทศ [จีน/ทิเบต/ญี่ปุ่น/เวียดนาม] โดยเฉพาะในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาหายาน งานนิพนธ์ดังกล่าวพัฒนามาจากการบรรยายพระพุทธศาสนาหายาน ในหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา

* พระมหาโชวี ทสฺสนีโย, พระมหาอำพล คุณงกโร, พระมหาสุนันท์ สุนนฺโท, พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ, ดร.อนุวัต กระสังข์, ดร.ประเสริฐ ธิลา

ดังนั้นการที่พระคุณท่านต้องค้นคว้า ถ่ายทอด สอน ทำให้ต้องเรียบเรียงเก็บความจากองค์ความรู้ที่ได้ เกิดองค์ความรู้ ตกผลึกในความรู้พระพุทธศาสนาในในแต่ละประเทศ โดยผลงานดังกล่าวจึงมีคุณค่าในฐานะที่เป็นองค์ความรู้ เพื่อการปรับประยุกต์ การนำไปใช้ ซึ่งทำให้เห็นพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์พัฒนาการความเป็นมา หลักการ อุดมคติ และการคงอยู่ของพระพุทธศาสนาในแต่ละประเทศ ที่สอดประสานเข้าสังคัมชุมชนและบริบทที่พระพุทธศาสนาดั้งอยู่ในประเทศนั้น ๆ พร้อมคำตอบและคำอธิบายว่าทำไมพระในประเทศเหล่านั้น จึงมีภาพลักษณ์การถือปฏิบัติที่แตกต่างกัน ดังนั้นงานนิพนธ์ของพระเดชพระคุณท่านจึงถือว่าเป็นนวัตกรรมความรู้ที่ควรนำมาเป็นอนุสติ ในการสะท้อนคุณค่า คุณประโยชน์ต่อสังคม และการศึกษาพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพุทธศาสนาในมหานิกาย โดยพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่สำคัญ เป็นบ่อเกิดแห่งอารยธรรมหนึ่งของโลก โดยเฉพาะมีฐานเกิดจากประเทศเจ้าของแหล่งอารยธรรมใหญ่ ๆ อย่างจีนและอินเดีย พร้อมแพร่กระจายผสมผสานไปสร้างวิถี วัฒนธรรมทางศาสนาดังปรากฏวัฒนธรรมพุทธ ในประเทศต่าง ๆ เช่นที่พบเห็นอยู่ในปัจจุบัน

๒. องค์ความรู้ของพระพุทธศาสนาในจีน ทิเบต เวียดนาม ญี่ปุ่น

หากมองถึงพัฒนาการของการศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยเฉพาะประเด็นมหานิกาย หรือพระพุทธศาสนาในเชิงพื้นที่/อาณาบริเวณศึกษาซึ่งยังอยู่ในวงจำกัด ดังนั้นงานนิพนธ์เล่มนี้จึงถือว่าเป็นอีกหนึ่งชิ้นงานในการให้ความรู้ในเชิงวิชาการ ที่สะท้อนถึงองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาในฝ่ายมหานิกายของแต่ละประเทศ ดังที่คณาจารย์ในอดีตเคยทำการศึกษาไว้ในระดับหนึ่ง เช่น พุทธทาส พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) จำนงค์ ทองประเสริฐ เสถียร โพธิ์นันทะ เป็นต้น โดยในงานนิพนธ์ของพระศรีคัมภีร์ญาณ ใช้เอกสารจากต่างประเทศในการศึกษาพระพุทธศาสนา จึงทำให้เห็นมิติที่หลากหลายด้านมหานิกายศึกษา ที่ต้องอาศัยความเข้าใจทั้งในส่วนหลักการ แนวคิด เจตนารมณ์และอุดมคติในแต่ละนิกาย แต่ละเรื่อง แต่ละประเทศ แล้วประมวลถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ภาษาที่นิพนธ์ พร้อมเชื่อมโยงกับองค์ความรู้กับพุทธศาสนาแบบเถรวาทอย่างเหมาะสม

งานนิพนธ์นี้เล่าถึงพระพุทธศาสนา ที่เชื่อมกับบริบทของอินเดียแหล่งกำเนิดพระพุทธศาสนา คือศาสนาที่คนประมาณ ๔๐๐ ล้านคนทั่วโลกนับถือ (น.คำนำ) มาจากคำว่า “พุทธ” ที่แปลว่า “ตื่น” เป็นศาสนาที่โคทม สิทธารณะ เป็นผู้ค้นพบเมื่อประมาณ ๒๕๐๐ ปีมาแล้ว และการกระจายของพระพุทธศาสนาเข้าสู่จีน ญี่ปุ่น เกาหลี ทิเบต เวียดนาม ล้วนเป็นเงื่อนไขเนื่องต่อทำให้เกิดพระพุทธศาสนาในแต่ละประเทศ ซึ่งจะได้ยกมานำเสนอต่อไป

[วิถีทางพระพุทธศาสนาในประเทศจีน]

จีนเป็นดินแดนแรกที่นับถือพระพุทธศาสนา เมื่อประมาณ พ.ศ.๖๐๐ ในสมัยพระเจ้ามิ่งตี้ แห่งราชวงศ์ฮั่น ทรงเป็นผู้ริเริ่มนำพระพุทธศาสนาไปสู่เมืองจีน (น.๓) ในสมัยราชวงศ์ถัง (Tang dynasty/ค.ศ.๖๑๘-๙๐๗) ถือเป็นยุคทองของพระพุทธศาสนามีพระภิกษุผู้มีบทบาทสำคัญในการสืบทอดพระพุทธศาสนา เช่น พระสมณะเฮียนจั้ง (พระถังซำจั๋ง/Xuánzàng, ราว ค.ศ.๖๐๒ – ค.ศ.๖๖๔) ที่เดินทางไปนำคัมภีร์จำนวน ๖๕๗ เรื่อง กลับมายังประเทศจีน และถูกแปลเป็นภาษาจีน ในช่วงต่อมา สมณะอี้จิง (I-Tsing /ค.ศ. ๖๓๕-๗๑๓) ที่จาริกไปยังอินเดียเพื่อแปลคัมภีร์โดยมีหลักฐานว่าจาริกผ่านแควศรีวิชัย อินโดนีเซียในปัจจุบัน เป็นต้น (น.๘) หลวงจีนฟาเหียน (Fa-hsien/ ค.ศ.๓๓๗–ค.๔๒๒) กับการจาริกไปยังอินเดียอีกท่านหนึ่ง หรือการนำพระพุทธศาสนากายภณของท่านโพธิธรรมจากอินเดีย (ตักม้อ) มาเผยแผ่ สอนให้พระมีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ มีผลทำให้เกิดมวยจีนในวัด เกิดวัดเส้าหลิน จำนวน ๑๘ อรหันต์ (น.๑๔๐) เป็นต้น ดังนั้นพระพุทธศาสนาในจีนเติบโตพัฒนามาพร้อมกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของจีน เราจึงทราบเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาของจีน เช่น การเดินทางของพระจีนสู่อินเดีย พระอินเดียสู่จีนเพื่อภารกิจพระพุทธศาสนา การสร้างวัดม้าขาวในสมัยพระเจ้ามิ่งตี้ (Hàn Míng Dì, ๒๘ AD-๗๕ AD) ค.ศ.๖๘ เพื่อเป็นอนุสรณ์แก่ม้าที่บรรทุกคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาไปยังประเทศจีน โดยวัดม้าขาวนับเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในจีนในช่วงเวลานั้น รวมไปถึงเหตุการณ์การเผาวัดเส้าหลินในสมัยจักรพรรดหยงเจิ้ง (Yǒngzhèng/ค.ศ.๑๖๗๘-๑๗๓๕) ที่ให้การ สนับสนุนฝักฝ่ายทางการเมือง หรือการถูกควบคุมภายใต้กฎเกณฑ์และกลไกของระบบการปกครองคอมมิวนิสต์สมัยเหมา เจอตุง (Mao Tse-tung; ค.ศ.๑๘๙๓-๑๙๗๖)“**พระเป็นเพียงแรงงานภายในวัด**” (น.๑๓) เป็นต้น ดังนั้นภาพรวม ๆ ของประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศจีนจึงประกอบด้วยความเจริญรุ่งเรืองและเสื่อม ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมือง รัฐ และสภาพแวดล้อม ซึ่งปรากฏในงานนิพนธ์ซึ่งสะท้อนให้เห็นภาพรวมของจีนประเทศที่มีประชากรและพลเมืองนับถือพระพุทธศาสนามากที่สุดในโลกด้วยเช่นกัน

[เอกลักษณ์รูปแบบวิถีทางศาสนาในประเทศเวียดนาม]

เวียดนามเป็นอีกประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา และได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาจากประเทศจีน พระพุทธศาสนาเข้ามาเผยแผ่ในประเทศเวียดนาม เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๗ ซึ่งขณะนั้น เวียดนามตกอยู่ในอำนาจของจีน โดยสันนิษฐานว่า ท่านเมียวโป (Meou-Po) เป็นผู้เดินทางจากประเทศจีนเข้ามาเผยแผ่ยังเวียดนาม โดยเวียดนามพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองและเสื่อมถอยตามสถานการณ์ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จนกระทั่งเวียดนามตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส (พ.ศ. ๒๔๓๐-๒๔๘๘/๑๘๘๗-๑๙๔๕) แม้ได้เอกราชก็ถูกแบ่งเป็นประเทศเวียดนามเหนือ และเวียดนามใต้ภายใต้ยุคสงครามเย็น (Cold War) โดยเวียดนามเหนือปกครองในระบอบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ ส่วนเวียดนามใต้ปกครองในระบอบสาธารณรัฐ ซึ่งส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์กับพุทธศาสนามากมาย ในเวียดนามใต้ ที่ปกครองโดยรัฐบาลประธานาธิบดี โง ดินห์ เดียม (Ngô Đình Diệm/ค.ศ. ๑๙๐๑-๑๙๖๓) ซึ่งนับถือคริสต์ ได้กดขี่ข่มเหงชาวพุทธ กระทั่งพระสงฆ์กับชาวพุทธทนไม่ไหวได้รวมตัวกันต่อต้าน จนถึงขั้นพระติช กวาง ดี้ก (Thích Quảng Đức/พ.ศ. ๒๔๔๐-๒๕๐๖) เผาตัวเองจนมรณภาพ เพื่อเป็นการประท้วง ในปี พ.ศ. ๒๕๐๖/๑๙๖๓ (น.๑๐๒) เป็นภาพจำของชาวพุทธไปทั่วโลก หรือล่องมาในบริบทร่วมสมัยบทบาทของพระนักพัฒนาสังคมอย่างท่านติช นัท ฮันห์ (Thích Nhất Hạnh/ค.ศ. ๑๙๒๖/๒๔๖๙-) กับการทำงานเพื่อชาวพุทธ และพระพุทธศาสนาในประเทศเวียดนาม (น.๑๑๖) จนได้ชื่อว่าเป็นพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม (Engaged Buddhism) (น.๑๑๓) เป็นต้น ภาพลักษณ์เหล่านี้ปรากฏอยู่เป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในเวียดนาม โดยพระพุทธศาสนาในเวียดนามจะผูกโยงอยู่กับบริบทของพระพุทธศาสนาในแบบรัฐชาติ เราจึงเห็นพระเวียดนามมีบริบทร่วมในประวัติศาสตร์นับแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน ซึ่งองค์ความรู้เหล่านี้ปรากฏในงานนิพนธ์ของท่านในส่วนพระพุทธศาสนาในเวียดนามด้วยเช่นกัน

[ภาพสะท้อนความเชื่อของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยญี่ปุ่น]

ญี่ปุ่น รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาจากประเทศจีน ผ่านเกาหลี พร้อมสร้างเอกลักษณ์อัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาในหลายรูปแบบ ในหนังสือประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นชื่อ นิฮอนโกชิ ได้บันทึกไว้ว่า วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๑๐๙๕ เป็นปีที่ ๑๓ ในรัชกาลจักรพรรดิเกมเม จักรพรรดิองค์ที่ ๑๙ พระพุทธศาสนาได้เข้าสู่ญี่ปุ่น โดยพระเจ้าเซมาโว แห่งเกาหลี ส่งราชทูตไปยังราชสำนักจักรพรรดิเกมเม พร้อมด้วยพระพุทธรูป ธง คัมภีร์พุทธธรรม และพระราชสาสน์แสดงพระราชประสงค์ที่จะขอให้จักรพรรดิเกมเมรับนับถือพระพุทธศาสนา จักรพรรดิเกมเม ทรงรับด้วยความพอพระทัย นี่เป็นการเริ่มต้นของพระพุทธศาสนาในญี่ปุ่น (น.๑๒๕) ในความรับรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศไทยญี่ปุ่น ที่เรียกว่า “ยุคทอง” พระพุทธศาสนาได้เจริญขึ้นในประเทศไทยญี่ปุ่น ในสมัยพระจักรพรรดิเกมเมจิ เป็นอย่างมาก จนถึงสมัยจักรพรรดินิฮโยโก ได้สถาปนาเจ้าชายโชโตกุ เป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน เมื่อ พ.ศ. ๑๑๓๕/๕๙๒ เจ้าชายพระองค์นี้เองที่ได้วางรากฐานการปกครองประเทศไทยญี่ปุ่น และสร้างสรรค์วัฒนธรรมพร้อมทรงเชิดชูพระพุทธศาสนา และในวันที่ ๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๑๑๗๗/๖๓๔ พระองค์ได้ประกาศพระราชโองการเชิดชูพระรัตนตรัย อันเป็นพระราชโองการพระจักรพรรดิที่ยกย่องพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองอย่างมั่นคงในญี่ปุ่น ประชาชนญี่ปุ่นรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ข้าราชการทหาร และพลเรือนทั้งปวง ต่างแข่งขันกันสร้างวัดในพระพุทธศาสนา และสำนักปฏิบัติธรรมเป็นอันมาก ยุคสมัยนี้ได้ชื่อว่า ยุคโฮโก คือ ยุคที่สัทธรรมไพโรจน์ เจ้าชายโชโตกุ ได้ทรงประกาศธรรมบัญญัติ ๑๗ มาตรา ซึ่งเป็นธรรมบัญญัติประกาศหลักสามัคคีธรรมของสังคม ด้วยการเคารพเชื่อถือพระรัตนตรัย นอกจากนี้ยังทรงแสดงพระธรรมเทศนาซึ่งถือว่าการเริ่มต้นการแสดง

เทศนาเกี่ยวกับพระสูตรในประเทศญี่ปุ่น (น.๑๙) รายละเอียดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในงานนิพนธ์ของท่านเป็นการชี้ให้เห็นภาพรวมที่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในประเทศญี่ปุ่นแม้จะไม่ทั้งหมดแต่ทำให้เห็นพัฒนาการของพระพุทธศาสนาได้ตามช่วงระยะเวลาที่ปรากฏจนกระทั่งปัจจุบัน

[ดาไล ลามะ Tenzin Gyatso สัญลักษณ์ของพระพุทธศาสนาและผู้นำสูงสุดของทิเบต]

ทิเบต ประวัติการเข้ามาของพระพุทธศาสนานับแต่อดีตเนื่องสืบต่อมาจากประเทศอินเดีย และอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของสถาบันกษัตริย์รุ่งเรืองและพัฒนามาตลอดระยะเวลาที่ยาวนาน จนกระทั่งถึงจุดเปลี่ยนเมื่อศาสนจักรกับอาณาจักรถูกกำหนดให้รวมกันเนื่องจาก “...เมื่อ กุบไลข่านแห่งมองโกล แผ่อำนาจปกครองจีนและทิเบต มอบอำนาจการปกครองทิเบตแก่โดร กอน โจกยัล ภักปะ (Dragon Ghogyal Ohagpal) เป็นเป็นอาจารย์...” (น.๓๘) นับเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้ภิกษุในพระพุทธศาสนามีอำนาจในการปกครองทั้งทางศาสนจักรและอาณาจักรสืบต่อเนื่องมาจนกระทั่งถึงดาไล ลามะองค์ที่ ๑๔ เท็นซิน กยัตโซ (Tenzin Gyatso/พ.ศ.๒๔๗๘/๑๙๓๕-ปัจจุบัน) โดยจีนเชื่อว่าทิเบตเป็นส่วนหนึ่งมาตลอดประวัติศาสตร์ ภายหลังปฏิวัติเปลี่ยนการปกครองจากสาธารณรัฐเป็นระบบคอมมิวนิสต์ในปี พ.ศ.๒๔๙๒/๑๙๔๙ รัฐบาลจีนได้ส่งทหารบุกศาสนาทิเบต ทำให้เท็นซิน กยัตโซ ต้องลี้ภัยทางการเมืองไปอยู่ในอินเดียจนกระทั่งปัจจุบัน (น.๓๘) ภาพต่อเนื่องมาในประวัติศาสตร์สมัยใหม่ ดาไล ลามะ กลายเป็นกลไกทางการเมืองระหว่างประเทศในเวทีโลก การศึกษาพระพุทธศาสนาแบบวัชรญาณทิเบต รับรู้ผ่านข้อมูลเชิงประจักษ์จากบทบาททางการเมืองของดาไล ลามะ อดีตผู้นำสูงสุดของทิเบตทั้งฝ่ายอาณาจักรและศาสนจักร

จากงานนิพนธ์ของพระศรีคัมภีร์ญาณ ได้สะท้อนภาพรวมของพระพุทธศาสนาในแต่ละประเทศจากข้อมูล หลักฐานเชิงประจักษ์ที่หาได้ในแต่ละประเทศ ซึ่งถือว่าเป็นอีกท่านหนึ่งที่เป็นผู้

วางวางรากฐานการศึกษาพระพุทธศาสนาแต่ละประเทศต่อจากคณาจารย์ในอดีต ทั้งเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับศาสนา ระหว่างประเทศกับประเทศ จนกระทั่งพระพุทธศาสนาในแต่ละประเทศสะท้อนเป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพระพุทธศาสนาผ่านชาติพันธุ์ ภาษา พื้นถิ่นในประเทศนั้น ๆ จีน เกาหลี ญี่ปุ่น และเวียดนาม เป็นต้น

๓. คุณค่าทางภาษาในนิพนธ์ของพระศรีคัมภีร์ญาณ

ภาษาเป็นเครื่องมือ ในการนิพนธ์หนังสือเล่มนี้ พระเดชพระคุณท่านเป็นผู้รู้ภาษาอื่นที่นอกเหนือจากภาษาไทย โดยใช้เป็นเครื่องมือในการให้ได้มาซึ่งข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ จากนั้นก็ใช้ภาษาที่เป็นความรู้เดิมคือภาษาไทย ภาษาบาลี และองค์ความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนาในการนิพนธ์และสื่อสารออกมา เป็นองค์ความรู้อย่างที่ปรากฏ พระศรีคัมภีร์ญาณนับเป็นพระสงฆ์น้อยรูปในสังคมไทยนับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน ที่มีความรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา และภาษาต่างประเทศ และสามารถนำความรู้ขึ้นมาเป็นองค์ความรู้ และถ่ายทอดออกมาเป็น “ความรู้” ต่อสังคมในวงกว้างได้ นับเป็นความลุ่มลึกในภาษาที่ใช้ พร้อมภาษาที่ถ่ายทอดมาด้วยเช่นกัน หากนับบูรพาจารย์ในอดีต เช่น พระพุทธโฆสะที่ไปศึกษาพระพุทธศาสนาในศรีลังกาในภาษาสิงหลแล้วรจนาวิสุตติมรรค และสมันตปสาทิกา ซึ่งนับเป็นความลุ่มลึกในภาษาที่เรียนซึ่งนับไม่ใช่ภาษาดั้งเดิมของท่านเอง หรือคณาจารย์ในประเทศไทย เช่น พุทธทาส (พ.ศ.๒๔๔๙-๒๕๓๖) ที่แปล สูตรของเว่ยหลง “จิตเดิมแท้” และสูตรของฮวงโป “ความว่าง” มาใช้เพื่อการสื่อสารธรรมในสังคมไทย โดยสะท้อนให้เห็นว่าท่านมีความรู้ภาษาต้นฉบับเดิม และมีความรู้ที่จะสื่อสารออกมา ทั้งสามารถรักษาอรรถรสและความเข้าใจใน “อรรถ” เดิมของพระพุทธศาสนาไว้ได้อย่างสำคัญ รวมไปถึงคณาจารย์อีกหลายท่านในนามคณะสงฆ์ของประเทศไทย เช่น ศาสตราจารย์ (พิเศษ) จำนงค์ ทองประเสริฐ (พ.ศ. ๒๔๗๒-) [บ่อเกิดลัทธิประเพณีจีน-อินเดีย-ญี่ปุ่น ฯ] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต/พ.ศ. ๒๔๘๑-) หรือพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต/พ.ศ.๒๔๙๘-) ล้วนใช้องค์ความรู้ร่วมจากแหล่งความรู้ในภาษาอื่น เป็นฐานสร้างองค์ความรู้ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาสะท้อนถึงความรู้ภาษา และใช้ภาษาเพื่อการสื่อความทั้งในส่วนของความรู้ ความเข้าใจ การถ่ายทอด และนำมาเรียบเรียงให้สอดคล้องกับบริบทของประเทศไทย ดังนั้นผลงานนิพนธ์เรื่องนี้ของพระศรีคัมภีร์ญาณ จึงสะท้อนให้เห็นว่าท่านรู้และใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาหายานในประเทศต่าง ๆ จากนั้นนิพนธ์รจนาออกมาเป็นองค์ความรู้เชิงประจักษ์ขยายต่อสาธารณะ ส่วนรวมในวงกว้างของประเทศไทยด้วยเช่นกัน

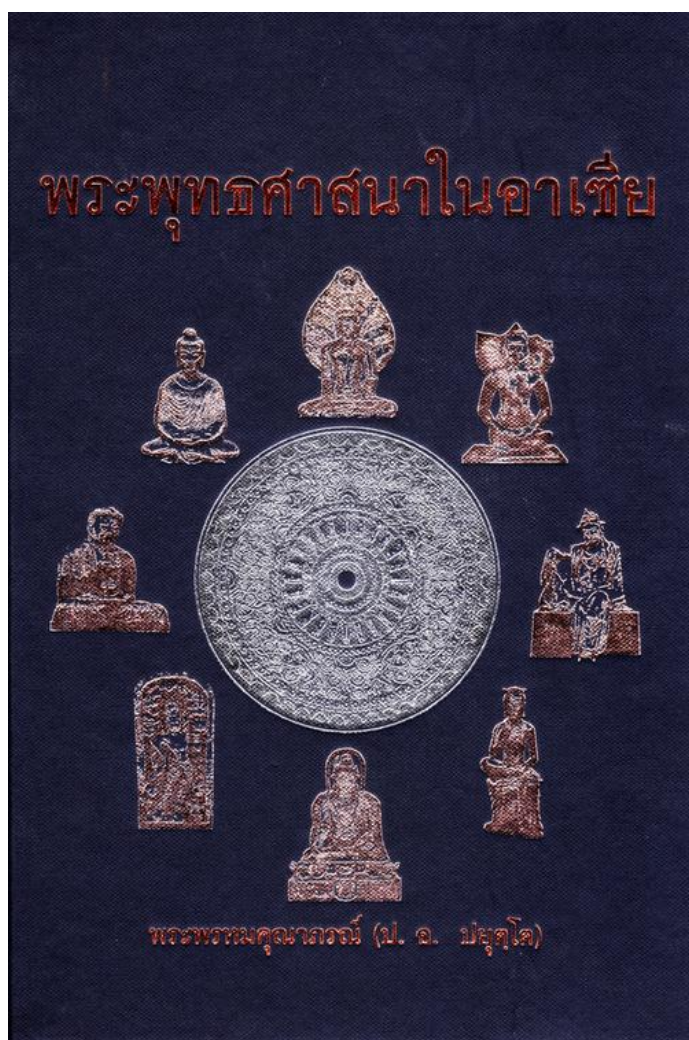

[สูตรของเว่ยหล่าง โดยพุทธทาสภิกขุ]

๔. คุณค่าและประโยชน์ของความรู้จากงานนิพนธ์ของพระศรีคัมภีร์ญาณ

การศึกษาในศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งเหมือนเป็นการเปิดหน้าต่างเชื่อมไปสู่องค์ความรู้แห่งศาสตร์ในเรื่องนั้น ๆ เหมือนครั้งหนึ่งบูรพาจารย์ด้านมหายานศึกษา เช่น เสถียร โพธิ์นันทะ (พ.ศ. ๒๔๗๒-๒๕๐๙) ได้เคยทำไว้ผ่านการบรรยายและนิพนธ์ “ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา” (๒๔๙๖) ไว้เป็นหลักฐานข้อมูลให้ได้ศึกษาค้นคว้า จำนงค์ ทองประเสริฐ บรรยายและเรียบเรียงใช้ในการสอนวิชา “ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์” (๒๕๑๔) เมื่อครั้งตั้งแผนกเอเชียอาคเนย์ ที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หรือพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ผู้เรียบเรียง “พระพุทธศาสนาในเอเชีย” (๒๕๑๔) ดังนั้นเมื่อจะศึกษาค้นคว้าพระพุทธศาสนาในนานาประเทศ งานคณาจารย์เหล่านี้รวมทั้งงานของพระศรีคัมภีร์ญาณเล่มนี้ จึงเป็นฐานในการศึกษา ค้นคว้าเป็นองค์ความรู้ ในอันที่จะเชื่อมต่อไปสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ในส่วนของมหายาน หรือในประเทศที่พลเมืองส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนานิกายมหายาน แม้บางประเทศ จะมีเถรวาทบ้างก็เป็นส่วนน้อยและอยู่ในกลุ่มชนกลุ่มน้อย เช่น จีนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ ในสิบสองปันนา (Venerable

Suvanno,๑๙๙๖) หรือเถรวาทในเวียดนามที่ส่วนอยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์ในกัมพูชากรอมทางตอนใต้ของเวียดนาม เป็นต้น (Mae Chee Huynh Kim Lan,๒๐๑๐) ดังนั้นคุณค่าและประโยชน์จากความรู้ของงานนิพนธ์ของพระศรีคัมภีร์ญาณผ่านหนังสือ “พระพุทธศาสนาในจีน ทิเบต เวียดนาม ญี่ปุ่น”สามารถจำแนกให้เห็นได้ คือ

[พระพุทธศาสนาในเอเชีย ที่พิมพ์ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ.๒๕๑๔]

ก.ความรู้ในพระพุทธศาสนา ผลงานนิพนธ์ของท่านเรื่องนี้ เป็นความรู้ที่สะท้อนถึงโลกทัศน์ทางศาสนา อันหมายถึงองค์ความรู้เฉพาะด้านพุทธศาสนา แม้จะเนื่องด้วยการเข้ามาของพระพุทธศาสนา ในแต่ละประเทศ จากอินเดียสู่จีน จากจีนสู่เวียดนาม ญี่ปุ่น รวมไปถึงการการตีความ นิยาย และบริบทของการเกิดขึ้นผ่านหลักการ แนวคิด และกระบวนอันเป็นกลไกทางศาสนา อันมีแนวคิด หลักการ ฐานเกิดของศาสนา ดังกรณีการแตกเป็นนิกาย ก็เกิดจากการอธิบายความ การตีความ และการให้ความหมายที่แตกต่างกัน จนกระทำการไปสู่การให้คำและคำอธิบายที่แตกต่าง

กันต่อความเป็นนิกายศาสนานั้น ๆ อาทิ “...กษัตริย์เยาซินเลื่อมใสกুমารชีพมากจึงอยากให้มีคน สืบทอดเชื้อสายบังคับให้กুমารชีพแต่งงาน ท่านไม่ยอมแต่ง แต่กษัตริย์เยาซินอยากมีบุตรสืบทอด เลยสั่งให้คนแอบเอาเหล่าให้กুমารชีพดื่มจนเมาไร้สติ ในที่สุดมีเพศสัมพันธ์กับสตรีนางหนึ่งด้วย ความเมา ในตอนใกล้ตาย ท่านได้ตั้งคำอธิษฐานไว้ว่า 'ข้าพเจ้าถูกบังคับให้ละเมิดศีลด้วยการ แต่งงาน แต่ข้าพเจ้าเชื่อมั่นว่า ศีลที่ข้าพเจ้าแสดงไว้ ไม่ขัดต่อพุทธประสงค์ ถ้าข้าพเจ้าซื่อสัตย์ ในศีลของข้าพเจ้า ลิ่นของข้าพเจ้าจะเหลืออยู่เมื่อร่างกายถูกเผา' ในตำนานเล่าว่า เมื่อร่างกาย ถูกเผา ลิ่นของท่านไม่ไหม้ เปล่งรัศมีสว่างไปทั่วจนกระทั่งปัจจุบัน...ลิ่นก็คือ สัทธรรมปุณฑริกสูตร...” (น.๑๘) ซึ่งในความหมายก็คือพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับ “ศีล” ในฐานะเป็นฐาน ของการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาทั้งในส่วนเถรวาทและมหายาน เป็นต้น หรือองค์ความรู้ เกี่ยวกับความว่าง “...ศูนย์กลางคือความจริงสูงสุด (ความว่าง) ความว่าง คือ สภาพเดิมแท้ของสิ่งทั้งหลาย มนุษย์ประกอบด้วยความว่าง จิตเดิมแท้มีลักษณะขาวใส บริสุทธิ์ ที่เรียกว่า จิต ประภัสสร กรอบเก่า ๆ ทั้งหลายตามที่กล่าวมา เป็นตัวทำให้ธรรมชาติจิตดับสูญเสียไป ถ้า หมายถึงจิตเดิมแท้ นั่นคือ อจิต (True mind is No mind - จิตที่แท้จริงคืออจิต)...” (น.๑๔๖) หรือในงานนิพนธ์ของท่านยังได้ยกแนวความคิดทางพระพุทธศาสนาเถรวาทมาเปรียบเทียบกับมหายานให้ เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นเช่น “...ในคัมภีร์เถรวาท...ความดีกับความชั่วอาจไม่เท่ากัน กระบวนการตัดสินใจ ยังมีความจำเป็น เพื่อสร้างความยุติธรรม....'เมื่อจิตเศร้าหมอง ทุกคติเป็นอันหวังได้ เมื่อจิตไม่ เศร้าหมอง สุกติเป็นอันหวังได้'...วารจิตสุดท้ายของเขาเศร้าหมองเพราะปัจจัยบางอย่าง ในกรณี เช่นนี้จะต้องมีกระบวนการเตือนความทรงจำให้ระลึกถึงความดีที่ทำไว้ เพื่อจิตจะได้บริสุทธิ์อัน จะมีผลได้รับสุคติ...” (น.๘๗)

ความรู้ในตัวหลักการทางพระพุทธศาสนา แนวคิด หลักปฏิบัติที่เป็นตัวหลักการ ถูกนำมา เป็นแนวคิดหลักในการนิพนธ์งานของท่าน ทั้งสะท้อนให้เห็นความเฉพาะใน “หลักการพุทธ ศาสนา” ทั้งในส่วนของเถรวาทและมหายาน พร้อมเสนอออกมาเป็นองค์ความรู้ด้าน พระพุทธศาสนาดังปรากฏในงานนิพนธ์นี้

ข.ความรู้ในวิถีทางศาสนา ในความหมายคือผลงานนิพนธ์ให้ความรู้ในเรื่อง ความแตกต่างของศาสนาในเชิงวิถีเชิงชาติพันธุ์ที่แต่ละประเทศ เฉพาะพื้นที่ในประเทศนั้น ๆ แต่ละ นิกายจะมีความแตกต่างกัน อาทิ ในจีนกับการเกิดของแต่ละนิกายซึ่งผู้เขียนให้ภาพของความต่าง ของแต่ละนิกายอันเป็นพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในประเทศจีน ดังในงานนิพนธ์กล่าวถึง (๑) นิกายลุกง (๒) นิกายกู่เสี่ยจง [อภิธรรมโกสะ] (๓) นิกายเทียนไท่ ของฉือ [สัทธรรมปุณฑริกสูตร] (๔) นิกายฮั่วเจ๋มจิง [ฮวาเหยน หรืออวตังสกะ] (๕) นิกายโยคาจาร (๖) นิกายตันตระ (๗) นิกายเซียนจง หรือฉาน เป็นต้น ซึ่งนิกายตันตระ “...มีระบบการถ่ายทอดคำสอนด้วย วิธีการ ‘อภิเชก’ ผ่านจากอาจารย์สู่ศิษย์ จะเรียนด้วยตัวเองไม่ได้ ต้องได้รับการอภิเชกจาก อาจารย์อย่างนี้ ความรู้สูงสุด คือ การรู้แจ้งในจิตของตน มี ‘สมเพชดาญาณ’ คือความรู้ชัดว่า จิตของตนแต่ไหนแต่ไรมาก็ไม่มีการเกิดดับรู้อะไรอย่างนี้ จักบรรลุพุทธภูมิ...” (น.๒๖) หรือ “...ท่าน โพธิธรรมเข้าไปในจีนเป็นยุคที่ประเพณีการสร้างวัดกำลังเฟื่องฟูประชาชนบำเพ็ญบุญกิริยาวัตถุ

มาก สร้างโบสถ์หลังหนึ่งได้บุญเท่าไร สร้างพระพุทธรูปตามหน้าผาได้บุญเท่าไร ประชาชนคุ้นชินกับวิธีการแบบนี้ ท่านโพธิธรรมเข้าไปอยู่ในป่านั่งกรรมฐานหันหน้าเข้าผาผนังถ้ำกลายเป็นประเพณีสร้างพระพุทธรูปตามหน้าผาในจีน...” (น.๑๔๐) ข้อมูลเหล่านี้สะท้อนให้เห็นวิถีทางศาสนาในมิติของนิยายที่ปรากฏในดินแดนจีน ญี่ปุ่น ทิเบตก็จะมีข้อมูลเกี่ยวกับนิยาย และวิถีปฏิบัติที่แตกต่างด้วย แต่สิ่งที่ลงรายละเอียดลงไปการผสมผสานระหว่างศาสนาในแบบพื้นถิ่น ดังกรณี “ลัทธิบอน” พัฒนาไปเป็น “บาร์โด-อวตาร” กับการเกิดใหม่จนเป็นเอกลักษณ์ของพระพุทธศาสนาในทิเบต (น.๔๕) “...ประมาณวันที่ ๑ ถึงวันที่ ๑๕ หลังจากตาย เป็นช่วงที่วิญญาณของมนุษย์จะถูกลงโทษจากบาปอกุศลที่ได้กระทำไว้ วิญญาณต้องชดใช้บาปอกุศลที่ทำไว้ให้หมดก่อนที่จะไปเกิดในภาพใหม่ ไม่มีสิทธิแสวงหาภพที่จะไปเกิดใหม่แต่ต้องก้มหน้ารับกรรมชดใช้ความผิด ‘วิญญาณที่จะไปเกิดภพใหม่ต้องเป็นวิญญาณที่บริสุทธิ์’...” (น.๔๖) เมื่อเชื่อมไปถึงญี่ปุ่นที่ได้รับอิทธิพลจากจีน นิยายทางพระพุทธศาสนาก็มีความเกาะเกี่ยวอยู่กับจีนแต่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับความเป็นจีนแม้จะมีคำเรียกที่แตกต่างแต่เจตนารมณ์ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเสียทีเดียว เป็นต้น หรือในญี่ปุ่นการที่พระภิกษุมิครอบครัวได้กลายเป็นเอกลักษณ์อันเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์และวิถีทางศาสนาที่แตกต่างไป “...ประเพณีพระมิครอบครัวมีทั้งส่วนดีและเสียในขณะเดียวกัน ส่วนดีคือทำให้เกิดความคล่องตัวและดำเนินนโยบายเชิงรุกได้...” (น.๑๓๗) หรือในเวียดนาม “...ลักษณะแห่งพุทธศาสนาในเวียดนามที่ชัดเจนอีกอย่างหนึ่งคือความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในชาติ พระสงฆ์ดำเนินกิจกรรมที่เป็นคุณูปการต่อการสร้างและปกป้องคุ้มครองชาติของตน ชนชั้นในสังคมที่มีการศึกษาที่สุดคือพระสงฆ์เวียดนามได้ปฏิบัติหลักพระศาสนา เคียงคู่ไปกับประชาชนทั่วไปและมีความเป็นมิตรกับศาสนิกของศาสนาอื่น ๆ” (น.๙๕)

ภาพลักษณ์ในวิถีเฉพาะของแต่ละประเทศเกิดขึ้นด้วยเงื่อนไขของความแตกต่างทางด้านความเชื่อดั้งเดิม ของแต่ละพื้นที่ เอกลักษณ์ทางภาษา ชาติพันธุ์ มีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนา มีความเป็นเอกลักษณ์ตามแต่ละประเทศตาม ดังที่เราเห็นประจักษ์ในเชิงกายภาพ เช่น การแต่งกาย ประเพณี รูปแบบการปฏิบัติ เป็นต้น

ค.ความรู้ในเชิงศาสนสัมพันธ์ ในงานนิพนธ์สะท้อนคุณค่าในเรื่อง เครือข่าย การเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนาในประเทศ นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาถูกส่งนำเข้าไปเผยแผ่ยังอินเดีย และกระจายไปยังประเทศต่าง ๆ “...ชาวจีนรู้จักพระพุทธศาสนาในราชวงศ์ฮั่น พ.ศ.๓๓๗-๗๖๓ มีตำนานว่า พระเจ้าอโศกมหาราช ตอนที่ทรงรับสั่งให้สร้างวิหาร สถูปเจดีย์ และเสาโอศก ๘๔๐๐๐ แล้วให้ประดิษฐานทั่วอินเดีย ความจริงพระเจ้าอโศกไม่ได้ทรงสร้างเองทั้งหมด แต่ประกาศเป็นนโยบายออกไป ประชาชนที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนาก็ช่วยกันสร้างตาม พระราชประสงค์แล้วประดิษฐานไปทั่วชมพูทวีป มีการพบสถูปเจดีย์และเสาโอศกในจีน ๑๗ แห่ง บางแห่งมีพระบรมสารีริกธาตุบรรจุอยู่ ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงว่าคนในถิ่นนั้นรับรู้พระพุทธศาสนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช...” (น.๒) ในทิเบตมีข้อมูลปรากฏว่า “...ในยุคที่นาลันทารุ่งเรืองชาวทิเบตหลายคนมาศึกษาวิชาสาขาพระพุทธศาสนาและสาขาอื่น ๆ เช่น

ประมาณ พ.ศ.๑๑๐๐ ธอนมี สัมโมตะ ซึ่งมีตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาราชสำนัก เดินทางมาศึกษาที่นาลันทากลับไปประดิษฐานพระพุทธศาสนาในทิเบต และประกาศให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งรัฐ...” (น.๔๐) ในเวียดนามก็มีข้อมูลที่ถูกนำเสนอถึงความเชื่อมโยงและการรับช่วงพระพุทธศาสนาจากประเทศจีนด้วย “..เวียดนามรับเอาแนวคิดทางพระพุทธศาสนาอีกอย่างหนึ่งเป็นมหายาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระพุทธศาสนานิกายเซน (ฌาน) และจีน พร้อม ๆ กับพัฒนาการแห่งพระพุทธศาสนาในจีน...” (น.๙๓) รวมไปถึงในญี่ปุ่นก็ได้รับอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาจากจีนที่มีข้อสันนิษฐานในงานนิพนธ์นี้ว่า “...พระพุทธศาสนาแผ่จากเมืองจีนเข้าสู่ อามิ ๒ เส้นทาง คือเส้นทางที่ ๑ จากจีน ผ่านเกาหลี เข้าสู่ญี่ปุ่น เส้นทางที่ ๒ จากจีนผ่านรัสเซียแล้วเข้าสู่ญี่ปุ่น...พระพุทธศาสนาก่อนที่จะเข้าสู่ญี่ปุ่น ต้องผ่านเกาหลี โดยพระญี่ปุ่นไปศึกษาพระพุทธศาสนาในจีนแล้วกลับมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในบ้านเมืองของตน แต่เดินทางจากจีนไปญี่ปุ่น ต้องผ่านเกาหลีก่อน สันนิษฐานว่า พระภิกษุที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาในเกาหลีเป็นพระญี่ปุ่น เพราะมีชื่อเหมือนพระญี่ปุ่น เช่น พระเอโดะ ฯ...” (น.๑๒๓-๑๒๔)

จากงานนิพนธ์นี้ทำให้เห็นวิวัฒนาการ และการเชื่อมโยงของพระพุทธศาสนาในแต่ละประเทศ เช่น พระพุทธศาสนาจากเกาหลี ญี่ปุ่น และเวียดนามล้วนได้รับอิทธิพลทางด้านพระพุทธศาสนาจากประเทศจีน ทั้งที่จีนเองก็ได้รับอิทธิพลจากประเทศอินเดียในช่วงเวลาต่างกัน และเครือข่ายความร่วมมือจากการที่พระอินเดียไปจีน ไปช่วยแปลคัมภีร์ หรือการที่พระจีนไปยังอินเดียเพื่อแปลคัมภีร์ เป็นต้น ล้วนสะท้อนถึงการเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กัน ดังนั้นพัฒนาการของพระพุทธศาสนาในแต่ละประเทศมีลักษณะสัมพันธ์กับรัฐในฐานะผู้อุปถัมภ์ สนับสนุนส่งเสริม ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีผลต่อพัฒนาการของพระพุทธศาสนานับแต่อดีตจนกระทั่งปัจจุบัน เช่น เกาหลีและญี่ปุ่นด้วยเงื่อนไขทางการเมืองทำให้นิกายทางพระพุทธศาสนากลายเป็นกลไกหนึ่งของรัฐ หรือในประเทศจีนพระพุทธศาสนาผสมผสานกับแนวความเชื่อดั้งเดิมจนกลายเป็นเอกลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาของประเทศนี้ เช่น พระพุทธศาสนากับขงจื้อ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชาวจีน เป็นต้น

ค.ความรู้เชิงเปรียบเทียบ การเปรียบเทียบพระพุทธรูปศาสนาในแต่ละประเทศ ทำให้ได้ความรู้จากความเหมือนและความแตกต่าง ของพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ผ่านงานนิพนธ์ของท่านทำให้เห็นว่าจริง ๆ แล้วงานทั้งหมด เป็นการเกิดขึ้นภายใต้ความเหมือนและความต่าง ดังมีข้อมูลว่า ญี่ปุ่นรับนิกายต่าง ๆ เข้าไปไปยังประเทศญี่ปุ่น ทั้งนิกายตันตระ โยคาจาร นาคารชุน และสุชาวดี” แต่ในการรับเข้าไปมีการปรับไปตามภูมิศาสตร์พื้นที่ดังปรากฏในงานนิพนธ์ของท่านว่า “....นิกายในเชิงปรัชญา กลายสภาพเป็นหลักวิชาการ นำไปศึกษาในสถาบันการศึกษาของญี่ปุ่น ส่วนนิกายเชิงศรัทธาเข้าไปหลอมรวมกับวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมในญี่ปุ่น และเจริญรุ่งเรืองมาถึงปัจจุบัน มีการสำรวจข้อมูลพบว่า ในญี่ปุ่น มีศาสนาชินโตเป็นศาสนาหลัก แต่วัฒนธรรมวิถีชีวิตของชาวบ้านผสมผสานระหว่างชินโตกับพระพุทธศานามหายาน เป็นจุดที่ทำให้เกิดผลิตผลชั้นยอด ชินโตเป็นภาพสะท้อนของความเอจจริง เอาจึง มีความศรัทธามุ่งมั่น มหายานสะท้อนภาพของเมตตากรุณา โอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่...” (น.๑๒๖) รวมไปถึงในเวียดนาม

“...ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนาเวียดนามที่ชัดเจนอีกอย่างหนึ่งก็คือมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในชาติ และพระสงฆ์ก็ดำเนินกิจกรรมที่เป็นคุณูปการต่อการสร้างและปกป้องคุ้มครองชาติของตน...” (น.๙๓) หรือข้อมูลของจีนกับสถานการณ์พระพุทธศาสนาในช่วงเปลี่ยนผ่าน “....การปฏิวัติจีนใน พ.ศ.๒๔๕๔ ทำให้ราชวงศ์แมนจูสิ้นสุดลง ล้มล้างระบบจักรพรรดิ ตั้งระบบสาธารณรัฐขึ้นมาแทน นับแต่นั้นมา องค์การสงฆ์ในประเทศจีนก็ประสบปัญหาเรื่อยมา พ.ศ.๒๔๗๒ พระภิกษุจีนชื่อ “ไต้ซู” จัดตั้งสมาคมพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทยขึ้นที่เมืองนานกิง เพื่อรักษาสถานะของพระพุทธศาสนา ในช่วงการปฏิวัติวัฒนธรรมครั้งใหญ่ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๘-๒๕๑๘ วัดและศาสนาวัดถูกทางพระพุทธศาสนาถูกทำลายไปและองค์การสงฆ์อ่อนแอจนยากที่จะเยียวยา...” (น.๓๑) รวมไปถึงทิเบตก็สะท้อนให้เห็นว่าการขัดกันในมิติของศาสนาและความเชื่อดั้งเดิมดังปรากฏในงานนิพนธ์ว่า “...พระพุทธศาสนาและลัทธิบอนต่อสู้อยู่หลายศตวรรษ ในที่สุดพระพุทธศาสนามีบทบาทเหนือกว่าและดำรงสถานะเป็นวัฒนธรรมทิเบตมาถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ลัทธิบอนไม่ได้สูญหายไป เพียงแต่มีความเปลี่ยนแปลงเกือบทุกด้าน เช่น มีการเขียนคัมภีร์โดยอาศัยพระพุทธศาสนาเป็นแบบ และมีเนื้อหาสะท้อนอิทธิพลของพระพุทธศาสนาไม่น้อย นักปราชญ์ทิเบตบางคนแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นคัมภีร์บอนโดยใช้คัมภีร์ที่ปรากฏอยู่ในคัมภีร์บอน...” (น.๔๔)

จากข้อมูลที่ปรากฏในงานนิพนธ์สะท้อนให้เห็นว่าทุกประเทศนับถือพระพุทธศาสนามหายาน แต่ในความแตกต่างเปรียบเทียบให้เห็นว่าในแต่ละประเทศได้เกิดปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนาที่ผสมผสานไปเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนของศาสนิกทั้งในเชิงปัจเจก และสังคม และรัฐ จึงทำให้เกิดความเป็นพระพุทธศาสนาในแบบจีน ทิเบต เวียดนาม และญี่ปุ่น ที่มีความเหมือนสารหลัก แต่แตกต่างในองค์ประกอบและบริบทเชิงพื้นที่อย่างชัดเจน

จ.ความรู้เพื่อการประยุกต์ใช้ การนำความรู้มาเปรียบเทียบ จะทำให้เห็นความเหมือน ความต่าง และการออกแบบเพื่อการปฏิบัติจากความรู้ใน ญี่ปุ่น “...นิกายสังฆธรรมพุทธิกสูตรเข้มแข็งมาก พระญี่ปุ่นเมื่อเดินทางมาศึกษาพระพุทธศาสนาในจีนได้ศึกษาสังฆธรรมพุทธิกสูตรแล้วนำไปเผยแผ่ในญี่ปุ่น ประมาณ พ.ศ.๑๑๔๑ เจ้าชายอุบายาโตะ ของญี่ปุ่น (หรือพระนามเรียกต่อมาว่าโชโตกุไดชิ) ศึกษาสังฆธรรมพุทธิกสูตรอย่างแตกฉานแล้ว เอาคัมภีร์นี้ไปเป็นพื้นฐานสร้างธรรมนุญของญี่ปุ่น ๑๗ มาตรา เป็นการวางรากฐานวัฒนธรรมประเพณีของญี่ปุ่นทั้งหมด...” (น.๑๙) การส่งพระญี่ปุ่นศึกษาพระพุทธศาสนาในจีน ในสมัยพระเจ้าอุบายาโตะ (น.๑๙) มีการส่งพระจีนไปศึกษาพระพุทธศาสนาและแปลคัมภีร์กลับไปยังประเทศจีน ในสมัยพระเจ้ามิ่งตี้ ประมาณ พ.ศ.๖๐๐ และต่อมาอีกหลายครั้ง (น.๓) พระโพธิธรรม (Bōdhi-dharma/ราว ค.ศ.๕๒๐-) จากอินเดียกับการเข้าไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในจีน (น.๑๔๐) พระเวียดนามกับการเข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทย (น.๑๑๒) งานนิพนธ์ดังกล่าวสามารถสืบไปถึงรูปแบบในอดีต วิธีการแนวปฏิบัติ และการประยุกต์ใช้ความรู้ที่มีมาก่อนในอดีต อันสัมพันธ์ไปถึงโลกทัศน์ วิสัยทัศน์ของความรู้ การเชื่อมต่อกันและความรู้และเครือข่าย เราจึงเห็นภาพของการเคลื่อนไหวระหว่างพระพุทธศาสนาในมิติที่แตกต่าง ทั้งนิกาย ประเทศ และรูปแบบ แต่หัวใจหลักคือพระพุทธศาสนา การประชุม

เครือข่ายผู้นำชาวพุทธ ผู้นำพระสงฆ์ จากนานาชาติ การที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดหลักสูตร “Buddhism in English Program” หรือการเปิด International Buddhist Studies Colleges (IBSC) เพื่อรองรับพระภิกษุจากประเทศพระพุทธศาสนา การแปลตำราจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย (พระอุปติสสเถระ, วิมุตติมรรค/พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และคณะแปล-ภาษาไทย) หรือภาษาไทยไปสู่อื่น การจัดตั้งสถาบันภาษา (Language Institute of MCU) เพื่อพัฒนาคนไปสู่การแปลคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา เช่น เคยปรากฏในจีนและญี่ปุ่น รวมไปถึงการอบรมพระผ่านโครงการพระธรรมทูต/วิทยาลัยธรรมทูต (Dhammaduta College of MCU) พร้อมส่งไปยังประเทศต่าง ๆ การจัดส่งพระภิกษุในนามของคณะสงฆ์ไทย หรือมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาไปเรียนในประเทศอื่น ล้วนสัมพันธ์กับองค์ความรู้จากการประยุกต์ โดยมีงานนิพนธ์ของท่านเป็นฐาน พร้อมเชื่อมโยงความรู้มาสู่การปฏิบัติ ให้เกิดขึ้นจริงในแวดวงพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ดังนั้นการขับเคลื่อนความร่วมมือของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย โดยการเป็นเจ้าภาพจัดประชุม การสานสัมพันธ์ในเชิงศาสนา การแลกเปลี่ยนนิสิต คณาจารย์ หรือการส่งพระไปเรียนประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาต่างนิกาย ล้วนเกิดจากการผานแนวคิดประยุกต์ใช้กับบริบทที่มีอยู่จริง ให้เป็นจริงในทางปฏิบัติ การเป็นเครือข่าย การเป็นหุ้นส่วนของพระพุทธศาสนาร่วมกันที่ผ่านมาจึงไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่เกิดขึ้นบนฐานของความรู้ (นี้) พร้อมออกแบบและจัดวางไว้แล้วผ่าน “นิพนธ์” ที่เป็นองค์ความรู้เฉพาะและถูกนำมาออกแบบประยุกต์ใช้ให้เป็นผลในทางปฏิบัติดังปรากฏ

ดังนั้น งานนิพนธ์ของท่านจึงเป็นฐานความรู้ที่ถูกใช้ค้นคว้าด้านมหายานศึกษา อาณาบริเวณศึกษา (Field/Area Studies) ให้เป็นความรู้เฉพาะทาง ที่สะท้อนเชิงประจักษ์ว่ามีคุณูปการและ/หรือมีประโยชน์ต่อสังคมในวงกว้าง ในเวลาเดียวกันก็ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างองค์ความรู้เฉพาะ และที่สำคัญคือการนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในรูปของการสร้างเครือข่าย สร้างงานระหว่างพระพุทธศาสนาในประเทศต่าง ๆ ร่วมกัน และที่สำคัญนำไปสู่การปฏิบัติได้จริงในเชิงของการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการประชุมสัมมนา สัมมนา และหลักสูตรการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. สรุป

พระพุทธศาสนาในจีน ทิเบต เวียดนาม ญี่ปุ่น เป็นผลงานนิพนธ์ที่สะท้อนมิติทางพระพุทธศาสนาในลักษณะของการเปรียบเทียบ ในนานาชาติโดยเฉพาะพระพุทธศาสนา มหายานของประเทศจีน ทิเบต เวียดนาม และญี่ปุ่น ซึ่งถือว่าเป็นการเปิดโลกทัศน์ทางพระพุทธศาสนาที่ก่อให้เกิดความ “เห็น” และความ “รู้” ในมิติที่แตกต่างกัน ทั้งในส่วนของชาติพันธุ์ พื้นถิ่น ของแต่ละประเทศและกระบวนการของการตีความในแนวคิด หลักปฏิบัติของพระพุทธศาสนาในแต่ละนิกาย ตามที่ปรากฏในงานนิพนธ์เล่มนี้ ซึ่งสะท้อนให้เห็นในความเหมือนและความต่าง โดยเป็นการเปรียบเทียบให้เห็นทั้งในส่วนของพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักการ หลักปฏิบัติ วิธีการปฏิบัติ แนวคิดจนกระทั่งเกิดการยอมรับโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง เป็นคุณค่า

คุณประโยชน์ ต่อการศึกษาพระพุทธศาสนา นับเป็นอีกชิ้นงานหนึ่งที่มีคุณูปการของพระศรีคัมภีร์ญาณ ที่มีส่วนสนับสนุนการศึกษาพระพุทธศาสนาที่แตกต่าง หลากหลาย ทั้งนิกาย ชาติพันธุ์ และประเทศ ในชื่อว่า “พระพุทธศาสนาในจีน ทิเบต เวียดนาม ญี่ปุ่น”

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

(๑) หนังสือ:

เสถียร โพธิ์นันทะ. คำบรรยายประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. พระนคร : สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๔๙๖.

จำนงค์ ทองประเสริฐ. ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาในเอเชียอาคเนย์. กรุงเทพมหานคร : อภิธรรมมูลนิธิมหาธาตุวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ผู้เรียบเรียง. “พระพุทธศาสนาในเอเชีย”. นครหลวง : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

พระมหาสมจินต์ สมมาปญโญ. พระพุทธศาสนาในจีน ทิเบต เวียดนาม ญี่ปุ่น. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วน ไทยรายวันการพิมพ์, ๒๕๕๑.

๒. ภาษาอังกฤษ

(I) Books:

Mae Chee Huynh Kim Lan. A Study of Theravada Buddhism in Vietnam. **Thesis of Master of Arts** (Buddhist Studies). International Master Degree of Arts Programme Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2010.

Venerable Suvanno. **How a Theravada Buddhist Chinese Funeral May Be Conducted**. Selangor [Malaysia] : Sukhi Hotu, 1996.